

connexions

Aspectes estratègics de la noviolència

vista prèvia >

Una de les vies per a aconseguir el canvi social és la pràctica de la noviolència. Tanmateix, en política, com en la vida, per a aconseguir un objectiu és important dissenyar prèviament l'estratègia més adequada per a atansar-nos-hi. L'estratègia adequada per a una campanya d'agitació i protesta no violenta variarà segons el lloc, el moment i l'objectiu a aconseguir. Tanmateix, es poden fer algunes consideracions generals sobre les eines i els reptes que sol afrontar qualsevol moviment que vulgui fer ús de la noviolència com a instrument de canvi social.

Josep Huguet

Exconseller de la Generalitat de Catalunya

@Josep_Huguet

«*Que lindo es el parque Elysian!
No queremos pisos en el parque.
No pasarán las excavadoras.
El parque es tuyo y es mío.
Los niños necesitan el parque.*»

A finals dels anys 1960, els germans Xesco Boix (1946-1984) i Joan Boix (1947-2012) portaven a Catalunya des dels EUA un cabàs de cançons com aquesta: *Preserven el parque*, escrita amb motiu de les manifestacions protoecologistes per a salvar l'Elysian Park a Los Angeles. El cantautor nord-americà Pete Seeger (1919-2014) la va popularitzar en l'àlbum *God Bless the Grass*. En paral·lel apreníem a cantar *We shall overcome* [Tots junts vencerem] i altres espirituals negres de lluita, de la mà de la Joan Baez (1941), el Grup de Folk o la Coral Sant Jordi, així com himnes de les marxes pels drets civils dels afroamericans. Estàvem vivint la llarga fi del franquisme i les cançons de protesta vinculades a manifestacions il·legals, concentracions alegal·s o trobades juvenils, excursionistes o escoltes van formar part de l'ADN de l'estratègia no violenta del conjunt de l'oposició democràtica.

Avui en una conjuntura de crisi del model democràtic en mans d'estats

que tendeixen a l'autoritarisme, d'empobriment relatiu al si d'un capitalisme desencadenat i de consciència de l'emergència climàtica, en molts llocs del món activistes de tota mena es plantegen com organitzar-se per provocar canvis. Quan escric aquest article, el moviment dels paraigües de Hong Kong acaba de tenir un èxit relatiu en fer retirar al Govern la llei d'extradicció per la qual la dissidència política podria ser enviada a presons de la Xina, país d'on surten molts dels productes de consum que comprem. Paradoxes.

A l'Estat espanyol i a d'altres llocs d'Europa queden records d'antigues estratègies no violentes de caire polític més o menys guanyadores. A casa nostra, al final del franquisme es van tocar quasi totes les teclades de les estratègies no violentes: vies legals de construcció d'alternatives econòmiques, com ara banca, cooperatives, editorials, revistes o entitats; no cooperació amb boicots a premsa, a pseudo-referèndums o a commemoracions del règim; o infiltracions en espais del propi règim com els sindicats verticals, les entitats eclesials. I la capacitat de bastir un òrgan unitari, l'Assemblea de Catalunya,

amb un programa senzill d'entendre: «Llibertat, Amnistia i Estatut» com a pas a l'autodeterminació i solidaritat. El motiu pel qual el resultat final no més va ser una reforma pactada i no una ruptura del règim no el podem tractar per l'extensió de l'article.

En tots cas, aquella lluita per la democràcia a Catalunya es podria afegir perfectament a la llarga llista d'exemples de moviments no violents que han servit als seus teòrics per a extreure'n conclusions. Des del més contemporani Gene Sharp (1928-2018) a alguns dels seus deixebles com el serbi Srdja Popović (1973), o Erica Chenoweth (1980) i Maria Stephan que han analitzat 323 conflictes polítics d'alt nivell en un interval d'un segle (1900-2006): d'aquests 217 van ser violents i 106 no violents, amb el resultat d'èxit d'un 26% en els casos violents i d'un 57% en els no violents.¹

El que ve a continuació és un extracte de les principals aportacions d'alguns d'aquests teòrics a l'hora de configurar una estratègia no violenta,

---

1 CHENOWETH I STEPHAN, *Why civil resistance works: the strategic logic of nonviolent conflict*.

L'estimació estratègica és un càlcul i una comparació de les fortaleses i les debilitats de l'adversari i de les pròpies.

L'anàlisi de la realitat és clau en qualsevol disseny estratègic

divulgades a Catalunya per gent com en Martí Olivella (1955).² Estratègia entesa com a millor manera d'actuar amb la finalitat d'aconseguir els objectius que es busquen en un conflicte; decisió de si actuar o no, quan i com, i com aconseguir el màxim d'efectivitat amb la finalitat de guanyar certes fites; i un pla per a la distribució, adaptació i aplicació pràctica dels mitjans disponibles, per a obtenir els resultats desitjats.

Davant d'un conflicte social els qui volen provocar el canvi necessiten definir primer la «Gran Estratègia», el concepte mestre per a la conducció de la mobilització noviolenta. Aquesta serveix per a coordinar i dirigir tots els recursos apropiats i disponibles —econòmics, humans, morals...— de la població o grup que lluita per a aconseguir els seus objectius. També és un pla general que fa possible anticipar com s'ha de procedir per guanyar o per aconseguir el canvi que es desitja. Aquesta «Gran Estratègia» passa per clarificar la justesa de la causa del grup que lluita, l'avaluació i utilitza-

ció d'altres pressions i influències, i la decisió sobre les condicions sota les que es prendrà la determinació d'activar l'acció noviolenta.

Un cop definida la «Gran Estratègia» toca concretar l'estratègia —o estratègies— destinades a assolir objectius més limitats, però complementaris i acumulatius. És allò que predica i practica Òmnium³ de les lluites compartibles en funció de l'objectiu, amb gent diversa, però on la música de fons s'emmarqui en els objectius i tècniques definides a la «Gran Estratègia». Les estratègies concretes han de servir de guia per a lliurar els conflictes particulars; tracen el desenvolupament perquè els seus components s'ajustin millor als objectius; assignen tasques a grups particulars i la distribució de recursos a usar; estableixen el marc de treball per a la concepció exhaustiva de tots els seus aspectes.

Un cop definida l'estratègia o estratègies concretes es passaria a l'elaboració de les tàctiques, sempre variants i variables en funció del moment, de l'oportunitat, del gir sobtat

dels esdeveniments. I dintre d'elles, les diverses accions noviolentes.

Centrem-nos, però, en la fase anterior, la de l'estratègia, que per definir-la, segons apunta Gene Sharp, caldrà endegar prèviament una bona estimació estratègica.⁴ Fem-ne cinc cèntims.

L'estimació estratègica és un càlcul i una comparació de les fortaleses i les debilitats de l'adversari i de les pròpies. L'anàlisi de la realitat és clau en qualsevol disseny estratègic. Als països avançats i formalment democràtics les eines de la sociologia, l'antropologia i la demoscòpia ens poden ajudar a comprendre on som, afinant a partir de dades econòmiques i polítiques, i d'enquestes quantitatives i qualitatives. En tot cas, tal com insisteix el serbi Srdja Popović,⁵ cal escoltar tota la gent, no només la més afí, per saber detectar on es troben les palanques del canvi. Popović explica diversos casos com ara el de la revolta de les Maldives (2007-

⁴ SHARP, *Cómo librar la lucha no-violenta: Prácticas del Siglo XX y potencial en el Siglo XXI*.

⁵ POPOVIĆ, *Cómo hacer la revolución. Instrucciones para cambiar el mundo*.

² OLIVELLA, *Alliberem-nos de la violència i de la passivitat. Guia d'estratègia i acció noviolentes*.

³ ÒMNIUM CULTURAL, «Lluites compartides».

L'èxit dels moviments socials depèn en bona mesura de les batalles que decideixen lliurar. I, per prendre aquesta decisió, és fonamental conèixer bé l'adversari

2008) o la campanya de l'activista LGBTBI+ Harvey Milk (1930-1978) als EUA que van tenir èxit simplement per la capacitat dels impulsors de copsar aquelles qüestions que preocupaven una població més ampla.

Emprant l'anàlisi de la informació recopilada per l'estimació estratègica, podem determinar els objectius, els llocs i els temps per a les campanyes; i els qui lliuren aquestes batalles són els que desenvoluparan els seus propis plans de suport. En tot cas hi ha algunes àrees sobre les quals cal tenir informació sòlida: a) La situació general del conflicte; b) Els temes en joc i els objectius de tots dos bàndols; c) El grup adversari i els seus subgrups —per exemple no és el mateix la població base passiva que els aparells de l'Estat i els seus principals servidors; d) El grup defensor de la noviolència —per qui està format, i quins interessos comuns i contradictoris acull; e) Les terceres parts —aquells segments de la població o de les institucions amb posicions dubtoses davant del conflicte: amistoses, hostils, neutrals o no compromeses; f) Els balanços de dependència: quines dependències té cada actor del conflicte per

veure'n les fortaleces i debilitats o les oportunitats i amenaces.

Massa vegades la militància activa d'un moviment pel canvi es limita a decidir en petit comitè, o només escoltant la gent més pròxima, quina és la diagnosi de la situació i quina és l'estratègia per a superar-la. Només sobre la base d'una bona informació i d'un bon enteniment de la mateixa, el grup noviolent estarà preparat per a estratègies intel·ligents de conducció del conflicte.

D'altres vegades no es té assumida la noviolència com a estratègia central i només s'utilitza de forma esporàdica i tangencial. Fer servir esporàdicament accions de perfil noviolent, bé sigui en el marc d'una estratègia institucional/electoral o en una estratègia d'activisme no-cruent al carrer, no converteix cap de les dues en estratègies noviolentes en sentit estricte. Aquest ús esporàdic no garanteix en absolut l'eficiència o la bondat de la via triada.

En tot cas, l'èxit dels moviments socials depèn en bona mesura de les batalles que decideixen lliurar. I, per prendre aquesta decisió, és

fonamental conèixer bé l'adversari. Fa segles, Sun Tzu (545-470 aC) tenia aquesta qüestió en ment quan aconsellava els lectors de *L'art de la guerra* que sempre calia atacar els punts febles de l'enemic amb els propis punts forts.⁶ A això dediquem bona part de l'article.

L'estimació estratègica

Primer de tot, cal radiografiar la situació general de conflicte. Abans que res cal conèixer i reflexionar sobre l'estat dels dos bàndols. En l'àmbit de les infraestructures: geografia, transport i comunicacions. En l'àmbit social com la demografia, els estrats poblacionals, les classes socioeconòmiques, la diversitat cultural i la seva distribució geogràfica. En el camp polític: el tipus de règim governant, el control de l'Estat, les organitzacions subordinades a l'Estat, el sistema judicial i el seu grau d'independència. En l'àmbit econòmic: analitzant el grau d'independència dels sindicats i les patronals i el grau d'intervenció de l'Estat en l'economia i el control de recursos econòmics i vitals. I

⁶ TZU, *L'art de la guerra*.

El grup d'acció noviolenta ha de tenir un coneixement complet i detallat del grup adversari per tal de conèixer les seves capacitats

finalment, l'estat de la societat civil: les organitzacions no governamentals. En segon lloc, cal tenir en compte els temes i objectius dels grups contendents. Cal identificar i reconèixer els diferents objectius de tots dos grups. Fins a quin grau són aquests objectius compatibles o incompatibles? Els objectius que es declaren públicament no són sempre els reals. Tots dos bàndols poden tenir no només objectius a curt termini, sinó també els que són a llarg termini que poden no haver estat declarats en el moment inicial. Per tant, cal identificar els objectius dels dos grups contendents, i com en són de fonamentals per a cada bàndol, perquè això pot determinar les accions a emprendre durant el conflicte. Objectius que poden influir en el grau fins al qual els dos grups estan determinats a resistir, o a reprimir la resistència. I també el grau fins al qual les terceres parts o la població en general estan disposades a alinear-se amb un dels grups. En tercer lloc, cal conèixer el grup adversari. El grup d'acció noviolenta ha de tenir un coneixement complet i detallat del grup adversari per tal de conèixer les seves capacitats. Ha de saber quin és el seu sistema polític, social, eco-

nòmic i cultural. Si aquests sistemes són independents cada un de l'altre, o no; i fins a quin grau són controlats per l'estructura de l'Estat. També, si podrien dependre dels sistemes homòlegs del grup potencial d'acció noviolenta. Cal saber quin és el grau de suport al règim adversari per part de la població general i les institucions; quina és la situació ideològica i el grau de suport doctrinal. Cal analitzar quins són els pilars de suport del grup adversari. I fins a quin punt confia el grup oponent en cadascun dels seus potencials pilars de poder. Caldria continuar analitzant fins a quin punt els pilars de suport estan influenciats pel grup adversari. O si n'hi ha d'influenciats o controlats per l'ampli grup d'acció noviolenta. En definitiva, cal saber quins pilars són els més forts i duradors, quins són els més febles i vulnerables. Cal saber també quins són els aliats interns —domèstics— del grup adversari i quins són els aliats externs —estrangers. Quins d'aquests poden ser considerats com a «aliats naturals» o «enemics naturals». Si hi ha algun suport o simpatia actual o potencial per al grup d'acció noviolenta entre els sectors del grup adversari mateix. I quina és l'estructura orga-

nitzativa del grup adversari i la seva força dissuasiva.

I finalment, acabar amb el detall de quines vulnerabilitats i debilitats dels adversaris poden ser identificades: conflictes interns, incapacitat de governar o lideratges incompetents, ser menyspreat per la població, manca d'estratègies, fallida ideològica, crisi econòmica, corrupció, manca de capacitat de tractar amb pressió econòmica o pressió diplomàtica estrangera, excés de suport a la repressió o forces militars com a mitjans de control... En resum, cal saber quin és el nivell de capacitat estratègica del grup oponent. En quart lloc, cal conèixer també el propi grup d'acció noviolenta. Pràcticament podríem aplicar un mirall a les preguntes a contestar sobre el grup noviolent per determinar-ne les condicions i capacitats actuals. Demografia, sistemes polítics, socials i culturals. Control per part de les estructures de l'Estat. Suport ideològic. Sectors més favorables. Situació dels tercers. Aliats naturals. Conflictes interns, rivalitats o lluites de poder. Fonts de poder operatives o potencials del grup defensors de la noviolència. Autoritzat o legitimitat. Recursos humans.

Si l'estimació estratègica revela que el grup de lluita no violenta és més feble que la força requerida per a una lluita de grans proporcions contra el grup oponent, llavors en aquest moment no s'ha de llançar una lluita que requereixi d'una gran força

Capacitats o coneixements particulars. Factors psicològics o ideològics. Recursos materials. Capacitat d'aplicar sancions... Tot el necessari per poder prendre decisions basades en la realitat.

En aquesta introspecció seria bo determinar quins són els pilars de suport que serveixen per proveir aquestes fonts de poder, seguint el mateix llistat que s'ha seguit per definir els pilars de l'adversari. Quins d'aquests pilars estan disponibles per a ser usats en les activitats de la resistència i quins necessiten ser enfortits o ser creats. Cal preguntar-se si el grup d'acció no violenta pot existir com un moviment coherent. Quina hauria de ser la seva estructura organitzacional i si té un lideratge capaç i competent. Quin és el nivell de capacitat estratègica del grup no violent i dels seus líders. Qui dins del moviment no violent té coneixement de la teoria, mètodes, i dinàmiques pràctiques de l'acció no violenta. Quines lliçons poden brindar les lluites del passat a la situació present?

Caldria continuar analitzant quins mitjans de poder estructural han es-

tat ja conformats pel grup de d'acció no violenta, com per exemple: ràdio, televisió, premsa escrita i premsa electrònica, l'educació, la indústria privada, el reconeixement internacional de la legitimitat de la causa, la capacitat d'intel·ligència i informació, recursos econòmics i capacitats de comunicació entre altres fonts de poder.

Els experts que hem esmentat a l'inici, apunten que mai s'ha de plantejar una campanya que requereixi un esforç més enllà de les capacitats actuals del moviment de la no violència. Si es necessita una capacitat de lluita expandida, s'ha de dedicar una major atenció als mitjans requerits per desenvolupar un increment de la fortalesa del grup. En cinquè lloc, cal conèixer també les terceres parts. Es defineixen com qualsevol grup, institució o sector, intern o extern, que no és inicialment una part directa del conflicte. Els rols de les terceres parts poden incloure: assistir a les relacions públiques; proveir assistència diplomàtica o exercir pressions diplomàtiques; proveir assistència financera; assistència policial; assistència tècnica i educa-

cional; àrees de seguretat; coneixement sobre l'acció no violenta, o fins a aplicar pressions econòmiques. Els estratègs hauran de determinar posteriorment quines terceres parts han de ser festejades per a una possible assistència futura, i quins grups han de ser desmobilitzats per deixar fora de joc el seu suport a l'oponent. En sisè lloc, també cal tenir presents els balanços de dependència. En el desenvolupament d'estratègies per a l'acció no violenta, és important determinar quin dels dos bàndols contendents és dependent de l'altre, de quina manera i fins a quin grau. Quin grau de dependència global té un grup amb l'altre que dificulta poder assolir els seus objectius.

Si l'estimació estratègica revela que el moviment per la no violència és més feble que la força requerida per a una lluita de grans proporcions contra el grup oponent, llavors en aquest moment no s'ha de llançar una lluita que requereixi una gran força. No hi ha substitut ni cap dreuera a la fortalesa d'un moviment d'acció no violenta. Si el grup és més feble del que es necessita, l'acció ha de prendre només formes limitades,

Per tal que el grup de lluita noviolenta millori el coneixement i les capacitats de l'acció noviolenta, cal enfortir la població i les institucions que estan primàriament afectades pels temes que es reclamen

potser simbòliques, les quals poden generar algun impacte sense necessitat de comptar amb una gran força.

Per tal que el grup noviolent millori el coneixement i les capacitats de l'acció noviolenta, cal enfortir la població i les institucions que estan primàriament afectades pels temes que es reclamen, així com desenvolupar la capacitat del grup per lliurar en el futur una acció violenta amb més força. Un dels factors més importants és el convenciment majoritari que la tècnica de l'acció noviolenta és la que ha de ser usada. Després, quan el grup estigui enfortit, caldrà desenvolupar i implementar estratègies intel·ligents, i no simplement l'ús efímer de mètodes noviolents. Això permetrà que l'acció noviolenta sigui efectiva. L'estimació estratègica és clau per poder escollir els mètodes específics a utilitzar durant el conflicte. Per exemple, si el grup adversari és altament dependent del grup reclamant per satisfer certes necessitats, els mètodes de no-cooperació poden ser altament efectius. En canvi si no existeix tal dependència, és molt poc probable que la no-cooperació sigui útil en aquest cas.

L'estratègia noviolenta en deu fronts i desenes d'accions

L'estimació estratègica ben feta és aquella que pot permetre triar en quins àmbits cal centrar-se per vèncer/convèncer els adversaris, arribar a la població a la que el grup d'acció noviolenta es pot adreçar, i plantejar l'objectiu més inclusiu per facilitar l'acumulació de forces.

Aquests són els àmbits a treballar:

1. Intentar sempre el diàleg i la cooperació amb l'adversari per trobar una solució.
2. En paral·lel, organitzar-se per fer front a la situació èticament inacceptable i elaborar l'estratègia noviolenta per transformar-la.
3. Compromís amb la noviolència amb el risc personal, i d'equip, que pugui comportar.
4. Situar un objectiu concret, que sigui assolible amb les capacitats del grup, que debiliti algun pilar de poder de l'adversari i que apoderi els lluitadors per a nous objectius més ambiciosos.

5. Plantejar i generar, si és possible, alternatives viables per transformar el conflicte, que erosionin els pilars clau del poder de l'adversari i mostrin que hi ha altres vies possibles.

6. Aprofitar, esperar o provocar una crisi més àmplia com a oportunitat de canvi.

7. Llançar denúncies públiques i plantejar ultimàtums.

8. Impulsar campanyes de no-cooperació, que debilitin el suport que tot poder necessita.

9. Promoure campanyes de desobediència civil assumint-ne les conseqüències, com a visualització del problema amagat o tergiversat.

10. En qualsevol de les seqüències, forçar multilateralment l'adversari a negociar, finalment, una solució equitativa.

Enfocant-ho d'una altra manera, podríem simplificar en tres grans fronts l'acció noviolenta: a) La de denúncia amb mètodes tradicionals: vots, declaracions i manifestacions; b) La de desgast i ruptura amb

Hi ha tres grans fronts de l'acció noviolenta: la de denúncia del règim amb mètodes tradicionals; el desgast i ruptura del règim amb mètodes de no-cooperació i/o de desobediència civil; i la construcció d'alternatives de poder als pilars del règim

mètodes de no-cooperació i/o de desobediència civil; c) La construcció d'alternatives als pilars de règim: econòmic, social, comunicatiu.

En aquests fronts es poden emprar multitud d'accions. Sharp n'arriba a enumerar prop de 200 agrupades en:

— Accions per enviar un missatge: protesta i persuasió noviolentes; declaracions formals; comunicacions amb una audiència més àmplia per ampliar la base de la causa; presentacions de grup; actes públics simbòlics; pressió sobre els individus repressors o explotadors; drama, música, i marxes; homenatges a les víctimes de la repressió; assemblees públiques; retirades i renunciacions.

— Accions per a suspendre la cooperació i l'assistència: tirar endavant mètodes de no-cooperació basats en accions per a suspendre relacions socials; mètodes de no-cooperació social; ostracisme; no-cooperació amb esdeveniments socials, costums i institucions; accions per suspendre les relacions econòmiques; mètodes de no-cooperació econòmica; accions per part dels consumidors, per part de tre-

balladors i productors, per part dels intermediaris, per part dels propietaris i els gerents, per part dels propietaris de recursos fiscals, per part dels governs; vagues laborals, vagues simbòliques, vagues agrícoles, vagues de grups especials, vagues industrials ordinàries, vagues limitades, combinació de vagues i tancaments econòmics patronals.

— Accions per suspendre la submissió i l'assistència política: mètodes de no-cooperació política; rebuig a l'autoritat; no cooperació dels ciutadans amb el govern; alternatives ciutadanes a l'obediència; acció per part del personal del govern; acció governamental domèstica; acció governamental internacional.

— Mètodes d'interrupció: els mètodes d'intervenció noviolenta de caire psicològic, físic, social, econòmic, polític.

I algunes recomanacions finals

A partir de l'estricta empirisme d'haver estudiat centenars de casos, els experts recomanen:

— Fer un tallafocs a qualsevol estra-

tègia i tàctica de violència cruenta o incruenta. Tant Sharp com Popović des del seu Center for Applied Non Violent Action and Strategies [Centre per a l'Aplicació d'Accions i Estratègies de NoViolència], adverteixen que els esforços violents cruentos o incruents per contrarestar el poder policial dels estats només ataquen «expressions» del poder del contrincant en comptes d'eliminar-ne els fonaments. En canvi, la tècnica noviolenta ataca les mateixes fonts del poder dels adversaris, amb la qual cosa actua d'una manera més directa. Robert Helvey,⁷ excoronel americà convertit a la noviolència, va ajudar joves birmans que eren guerrillers. La idea de victòria d'aquests guerrillers consistia, inicialment, en enderrocar un edifici del govern o una torre de ràdio. Helvey els va posar un examen bàsic: «—Quantes tropes té l'exèrcit? —200.000. —I amb quants efectius compta la resistència? —La desena part. —Quanta gent viu a Birmània? —Més de 48 milions. —Hi ha 48 milions d'homes i dones —va bramar Helvey— esperant que els

7 HELVEY, «Sobre el conflicto no-violento estratégico: entendiendo sus principios básicos».

Perquè la gent segueixi un moviment noviolent ha de poder visualitzar una imatge senzilla del futur pel que lluitaran. Tots els moviments noviolents que han triomfat es fonamenten en creure que el canvi és possible

mobilitzin. Poden organitzar-se per combatre la junta des del seu hort, el seu lloc al mercat i el seu seient de conductor d'autobús».

Popović descriu el repetit incident del grupuscle paraviolent que enmig d'una acció, per exemple una manifestació, comença llançant objectes a la policia i després trenca algun aparador. Encara que la resta de milers de manifestants siguin pacífics ja se sap quines seran les fotos i els titulars de la premsa de l'endemà. A partir de llavors el moviment noviolent quedarà tocat i la població potencialment seguidora els deslegitimarà perquè no han tingut l'autoritat per mantenir la disciplina noviolenta.

— Cal utilitzar el «*jiu-jitsu*⁸ polític». L'acció noviolenta actua directament contra els adversaris amb més precisió sobre la qüestió que està en joc, en comptes de fer-ho contra forces paramilitars o punts geogràfics que només tenen una relació indirecta amb el conflicte. La naturalesa de la

8 El *jiu-jitsu* és una art marcial japonesa, antecessora del judo, en què en comptes d'oposar una força superior a l'adversari, s'aprofita la pròpia força d'aquest per a derrotar-lo.

noviolència possibilita als resistents adquirir un suport considerable fins i tot en el terreny dels adversaris i entre tercers. En canvi, la repressió cap a un grup noviolent que persevera en la lluita i a més manté la disciplina noviolenta juga a favor del procés que anomenem «*jiu-jitsu* polític». Aquest procés desequilibra políticament els adversaris perquè les seves escomeses violentes no troben resistència violenta ni rendició. La brutalitat contra un grup noviolent és més difícil de justificar que la brutalitat contra rebels violents.

— L'ús de símbols que puguin esdevenir populars. Aquests elements permeten distingir el moviment noviolent i assoleixen una àmplia divulgació. En definitiva, la comunicació i el màrqueting s'han d'usar a consciència.

— Cal fugir de personalismes. Les figures carismàtiques poden donar unitat a un moviment, però el carisma comporta responsabilitat: massa coses depenen d'una sola persona. És millor comptar amb direccions col·legiades i no totes reconegudes públicament —per a dificultar la resposta hostil de l'adversari—, però

amb l'autoritat que prové de la capacitat d'escoltar i trobar la forma més inclusiva de lluita en cada moment.

— La ironia i la sàtira. Aquestes eines, sovint massa poc utilitzades, són molt útils envers els poders dissuasius —militar, policial, judicial, monàrquic...—, fent-los perdre l'arrogància que els dona la força impositiva. L'humor va ser l'arma més contundent del moviment serbi *Otpor!* contra la dictadura de Slobodan Milošević (1941-2006), que s'alimentava sobretot de la por. Por del veí, de la vigilància, de la policia. Por de tot. Però justament per haver viscut tant de temps amb por, els serbis van aprendre que la millor manera de lluitar contra aquesta era mitjançant l'humor i el riure.

— Es necessiten objectius factibles i inclusius. La clau és començar sempre amb un objectiu petit i significatiu però assolible, sense que els practicants de la noviolència s'exposin a danys materials o físics de gravetat extrema. Els moviments i les persones que són capaços de fragmentar les seves estratègies i transformar-les en activitats més abordables tenen més possibilitats

Tot moviment noviolent pot fer-ho tot molt bé, però l'adversari encara pot tenir prou poder per impedir l'èxit de la lluita noviolenta

de triomfar que els que es limiten a la retòrica radical.

— Cal concentrar-se en algun pilar del poder. Els autoritarismes es recolzen en pilars com els econòmics, i aquests pilars són objectius més fàcils. Només cal encertar l'estratègia perquè el règim trontolli i amenaci amb caure. Tots els règims, sosté Sharp, es mantenen basant-se en uns pocs pilars; si s'exerceix prou pressió sobre un d'ells, tot l'edifici acabarà caient. El primer de tot és decidir quin pilar cal atacar.

— Cal un relat i una visió. Perquè la gent segueixi un moviment noviolent, ha de poder visualitzar una imatge senzilla del futur pel que lluitaran. Tots els moviments noviolents que han triomfat es fonamenten en creure que el canvi és possible, en somiar en gran però començar en petit, a tenir una visió de futur, practicar l'humor i l'activisme, i desactivar l'opressió.

— Cal la unitat i la disciplina estratègiques. La unitat no consisteix a alinear-se tots junts darrere d'un candidat o un monotema en particular. Per contra, la unitat consisteix a

crear un esperit de comunitat, construir els elements d'una identitat de grup, comptar amb organitzacions cohesionades, no deixar a ningú en el camí i cenyir-se als valors inspiradors de la lluita noviolenta. Consisteix a fer un munt d'accions perquè els altres sentin que la teva lluita també és la seva. Sovint consisteix, ni més ni menys, a donar-se la mà en una plaça concorreguda o a cantar la cançó adequada.

— No menysprear l'adversari, tenir-li empatia i desitjar-se sort. Els plantejaments per mobilitzar la gent en defensa del canvi poden ser utilitzats per forces adversàries que volen caminar en direcció contrària. La capacitat mobilitzadora dels reaccionaris i dels populistes no s'hauria de menystenir. I alhora, hauria de servir per distingir la posició dels qui enfilats al poder atien la reacció, de la gent que és atiada. Cal distingir entre els aparells de l'Estat i les seves bases sociològiques. Una distinció crucial en el cas de Catalunya.

Finalment, tot moviment noviolent pot fer-ho tot molt bé, però l'adversari encara pot tenir prou poder per impedir l'èxit de l'estratègia

noviolenta. I també, en molts casos, factors atzarosos internacionals, econòmics o d'altres poden tombar la sort a una banda o l'altra. Per això cal paciència i persistència. Amb tot, com deia La Boétie (1530-1563): «si als tirans no se'ls dona res, si no són obeïts, sense lluitar, sense etzibar ni un sol cop, romanen despullats i perduts, i no fan res més; així com quan l'arrel no disposa de sòl ni aliment, la branca es marceix i es mor».⁹ ■

---

⁹ BOÉTIE, «Sobre la servidumbre voluntaria».

■ Bibliografia

BOÉTIE, Étienne de la. «**Sobre la servidumbre voluntaria**» [en línia]. A *No violencia*. Disponible a: <www.noviolenca.org>.

CHENOWETH, Erica i STEPHAN, Maria J. «**Why civil resistance works: the strategic logic of nonviolent conflict**». Nova York: Columbia University Press, 2012.

HELVEY, Robert L. «**Sobre el conflicto no-violento estratégico: entendiendo sus principios básicos**» [en línia]. A Albert Einstein Institution. Disponible a: <www.aeinstein.org>.

OLIVELLA, Martí. *Alliberem-nos de la violència i de la passivitat. Guia d'estratègia i acció noviolentes* [en línia]. Barcelona: Editorial Equilibra, 2016. Disponible a: <www.lluitanoviolenca.cat>.

ÒMNIUM CULTURAL. «**Campanya Lluites Compartides**» [en línia]. Disponible a: <www.lluitescompartides.cat>.

POPOVIĆ, Srdja. *Cómo hacer la revolución. Instrucciones para cambiar el mundo*. Barcelona: Malpaso Ediciones, 2016.

SHARP, Gene. *Cómo Librar la Lucha no-violenta: Prácticas del Siglo XX y Potencial en el Siglo XXI*. Boston: Extending Horizons Books, 2002.

TZU, Sun. *L'art de la guerra*. Barcelona: Proa, 2000.